

УДК 616.89-008.442.6

«СВІТЛО» НАРЦИСИЗМУ В СТРУКТУРІ «ТЕМНОЇ ТРІАДИ»

Клименко М.Р., аспірант
кафедри психології

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті висвітлено проблему ролі «здорового» нарцисизму у структурі особистісних рис «Темна триада». Виявлено, що процес досягнення цілей і вибір смислових життєвих орієнтацій перебувають під впливом особливостей прояву нарцисизму, макіавеллізму, психопатії (в їх «здорових» вимірах). Обґрунтовано, що нарцисизм є найбільш проадаптивно орієнтованим конструктом: ефективно функціонуюча нарцисична саморегуляція діє у напрямі підтримування афективної рівноваги щодо почуттів внутрішньої стабільності, самоцінності, впевненості в собі, почуття цілісності власного Я.

Ключові слова: нарцисизм, нарцисична саморегуляція, особистісні риси, «Темна триада», макіавеллізм, психопатія.

В статтю освітлена проблема ролі «здорового» нарцисизма в структурі личностных черт «Темная триада». Процесс достижения личностных целей и выбор смысловых ориентаций находятся под влиянием особенностей проявления нарциссизма, макиавеллизма, психопатии (в «здоровых» измерениях). Обосновано, что нарциссизм является наиболее адаптивным конструктом: эффективно функционирующая нарциссическая саморегуляция действует в направлении поддержания аффективного равновесия в отношении чувств внутренней стабильности, самооценности, уверенности в себе, чувства целостности собственного Я.

Ключевые слова: нарциссизм, нарциссическая саморегуляция, личностные черты, «Темная триада», макиавеллизм, психопатия.

Klymenko M.R. THE "LIGHT" OF NARCIISM IN THE STRUCTURE OF "DARK TRIAD"

It was investigated the place of "healthy" narcissism in the structure of personality traits called "Dark Triad". It was found that the process of achieving goals and personal senses of life are influenced by the features of narcissism, macawavellism and psychopathy (in their "healthy" manifestations). It was substantiated that narcissism is the most adaptive construct of the triad: effectively functioning narcissistic self-regulation acts in the direction of maintaining a positive affective balance, feelings of internal stability, self-worth, adequate self-esteem, self-confidence, and the sense of integrity of Self.

Key words: narcissism, narcissistic self-regulation, personality traits, "Dark triad", Makiavellizm, psychopathy.

Постановка проблеми. Особистісні риси комплексу «Темна триада» – надто мало досліджений психологічний феномен, проте його актуальність щороку зростає. Через це спостерігаємо більш індивідуалістичну орієнтацію суспільства, формування особливих життєвих домінант, спрямованих на досягнення цілей, самореалізацію та задоволеність життям, а зрештою – новий психологічний стан людей на зламі суспільно-культурних трансформацій «заохоче» прояв «темних» рис особистості (макіавеллізм, нарцисизм, психопатію), які ще в 90-х рр. викликали деяку настороженість оточення. Нарцисизм є невід’ємним елементом сформованого конструкту «Темна триада», який, за умови адекватного функціонування нарцисичної саморегуляції, діє у напрямі підтримування афективної рівноваги Я, щодо почуттів внутрішньої стабільності, власної цінності і впевненості в собі. Важливим є визначення зв’язку нарцисизму з усіма рисами тріади та іншими особистісними характеристиками, на основі аналізу актуальних досліджень та праць.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комплекс рис «Темна триада» вивчається лиш із недавнього часу, це, швидше, новий напрям, який нині оперує базовими дослідженнями тільки на заході. Власне, поняття «Темна триада» було вперше використано та обґрунтовано канадськими дослідниками Д. Полхусом та К. Вільямсом у 2002 р. для позначення такого комплексу «негативних» рис особистості, які існують у нормі та позитивно корелюють одна з одною. Такими рисами є нарцисизм, макіавеллізм та психопатія. Аналіз конструкту здійснюється в працях Д. Джонса, А. Фангема, С. Річардса, К. Джонасона, Р. Хогана, Дж. Тоста. Основою концептуалізації нарцисизму як елементу «Темної тріади» є праці та дослідження представників психодинамічного підходу, зокрема теорії об’єктних стосунків: З. Фройда, Х. Когута, О. Кернберга, Дж. Міллера, К. Морфа, Д. Фостера й К. Кембела, Т. Міллона, Р. Раскіна. Нарцисична саморегуляція (в її ефективному функціонуванні), а іншими словами, «здоровий» нарцисизм, розгля-

дається як механізм підтримування власної самоцінності, інтегрованого та позитивного уявлення людини про себе.

Актуальною є проблема окреслення місця «здорового» нарцисизму в структурі рис, які діють у напрямі досягнення індивідом поставлених життєвих цілей та особистої самореалізації. Новою частиною загальної проблеми є дослідження функціонування адаптативної нарцисичної саморегуляції у структурі «Темної тріади», її зв'язок та вплив на схильність до макіавеллізму і психопатичної поведінки у межах норми.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичний аналіз проблеми функціонального впливу нарцисичної саморегуляції на структуру особистісних рис «Темна тріада», а також визначення місця «здорового» нарцисизму у психологічній активності людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження «Темної тріади» особистісних рис помітно актуалізувалося у психології останнього десятиліття, адже людина певною мірою, в тій чи іншій ситуації схильна проявляти такі риси для досягнення життєво важливих цілей. У рамках теорії рис вивчаються переважно нейтральні чи нейтрально-позитивні риси особистості, натомість, «негативні», що можуть бути корисними для самого індивіда, потребують більш детального аналізу [1]. Нині є два погляди на «Темну тріаду»:

1) це єдиний конструкт із трьох чинників, що доповнюють один одного і є нероздільними;

2) це три різні особистісні риси, що існують незалежно й помірно взаємодіють між собою [3].

Перш ніж почати опис трьох «темних» рис, варто окреслити межі «нормального» та «ненормального» в їх прояві. Окреслення таких меж завжди було викликом у психологічних теоріях, часто терміни «клінічний» та «субклінічний» у літературі протиставляються. На думку Д. Полхуса та К. Вільямса, субклінічні прояви діагностуються на великих вибірках, коли фіксують більш помірні показники, не виключаючи можливість потрапляння у досліджувані групи осіб із крайніми проявами характеристик, що вивчаються [10].

Охарактеризуємо кожну з рис «Темної тріади».

1) *Нарцисизм* – схильність використовувати нарцисичні стратегії саморегуляції з метою підтримування позитивного самостварення, внутрішньої стабільності, впевненості в собі і гарного самопочуття, наповненості життя сенсом, інтегрування досвіду. Концепт вперше був описаний

З. Фройдом, який розглядав нарцисизм одночасно як адекватний особистісний і як клінічний феномен. А першу сучасну теорію патологічного нарцисизму створив Г. Розенфельд. Власне термін «нарцисизм» у З. Фрейда існує для позначення гомосексуального вибору об'єкта [4], проте згодом дослідник виділив поняття «нормальний нарцисизм», припустивши, що той не є перверсією і може бути розглянутий як лібідозне доповнення до інстинкту самозбереження.

Якщо говорити про нарцисизм як про перехідну форму від «здоров'я» до «патології», варто описати риси, що у крайніх своїх проявах дають нам змогу діагностувати клінічний вияв нарцисизму: грандіозне почуття значущості; постійне перебування в полоні фантазій; віра у власну унікальність; потреба в постійній увазі і захопленні; очікування особливого ставлення; маніпуляції в міжособистісних відносинах; дефіцит емпатії; стурбованість почуттям заздрості; зухвала, зарозуміла поведінка. О. Кернберг виявив, що нарцисичні риси можуть не досягати патологічного рівня і ввів поняття «нарцисичні стани». Такі стани можуть бути як короткотривалими, так і довготривалими, їх продовжують визначатися як варіант психічної норми. Це свідчить про те, що механізм функціонування нарцисичної системи регуляції, що існує для збереження почуття внутрішньої стабільності та цілісності, адаптації до навколишньої дійсності змушений функціонувати іншим, специфічним чином. О. Кернберг також вбачає у нарцисичній саморегуляції фундамент підтримки нормальної непатологічної та цілісної структури Я особистості. Дослідник виділяє: 1) нормальний нарцисизм дорослого – адаптивний спосіб саморегуляції, корекції і підтримання стабільної самооцінки й уявлень про себе; 2) нормальний інфантильний нарцисизм – інфантильну регуляцію самооцінки шляхом задоволення вікових потреб, маючи на увазі інфантильні потреби та заборони [3].

Повертаючись до нарцисичних рис особистості й розглядаючи співвідношення нарцисизму і самооцінки, варто згадати, що під час обстеження нормальних вибірок не підтвердилися деякі закономірності, зафіксовані у випадках патологічного нарцисизму. Згідно з психодинамічними ідеями, вважається, що нарцисизм має зовнішню і внутрішню сторони, що перебувають у постійному протиріччі: на свідомому рівні нарцисизм пов'язаний із переконаннями про власну винятковість, а на несвідомому – з тривогою щодо своїх можливостей та впевненості у собі. Нарцисична само-

регуляція, яка конструктивно функціонує, працює над тим, аби зменшити напругу в такому колі невротизації та створити позитивне уявлення людини про своє Я на рівнях емоцій, когніцій та, зрештою, дій. Діагностичний інструментарій для вивчення субклінічної версії нарцисизму (Особистісний Опитувальник Нарцисизму, NPI), розроблений Р. Раскіним та К. Холл у 1979 р. згідно з критерієм DSM, є базисом дослідження нарцисизму в контексті «Темної тріади» [9].

Х. Кохут визначає нарцисичну саморегуляцію як механізм задоволення нормальних нарцисичних потреб Я. Важливою метою нарцисичної саморегуляції є піклування про збереження здорового почуття власної цінності та самоповаги, а у систему елементів нарцисичної саморегуляції включаються афективні, когнітивні та поведінкові елементи, що функціонують у площинах інтерперсональної та інтраперсональної регуляції системи Я.

Н. Йоффе і Дж. Сандлер розглядають «здоровий» нарцисизм в аспекті розвитку самосвідомості – це психічний стан, який в нормі супроводжує гармонійний та інтегрований розвиток особистості [2]. К. Морф та Ф. Родвальт називають конструктивно функціонуючу нарцисичну саморегуляцію такою динамічною структурою Я, що передбачає використання персональних стратегій зв'язку особистості із певною ситуацією, заради досягнення поставлених як ситуативних, так і більш глобальних життєвих цілей.

Нині єдиного та конкретного визначення нарцисизму немає, а зміст поняття розглядається відповідно до методологічних схильностей певних дослідників. Наприклад, психоаналітик Б. Грюнбергер припускає, що його варто розглядати як незалежний аспект у рамках топографічної теорії З. Фрейда (поряд з Ід, Его та Супер-Его), оскільки останній вважає його носієм «нейтральної енергії». На думку дослідниці Б. Грюнбергер, нарцисизм розвивається паралельно та окремо від розвитку потягів, функціонально відрізняючись від них, підпорядковуючись законам, які не керують інстинктивною діяльністю людини. Погляди Б. Грюнбергер можна вважати спробою впорядкувати те, що тривалий час фрейдисти вважали хаосом, сформованим із найрізноманітніших поглядів на концепцію нарцисизму [6]. Проте успішна «міграція» від нарцисизму як клінічного синдрому до субклінічного конструктору та навіть «здорового» феномену таки відбулась і надзвичайно добре підтримується й розвивається сучасними науковцями. У контексті «Темної

тріади» здійснюється вивчення особливостей функціонування нарцисичної саморегуляції у континуумі її ефективної діяльності.

2) *Макіавеллізм* – схильність індивіда використовувати маніпуляції у міжособистісній сфері, при цьому приховуючи справжні наміри і за допомогою хитрих відволікаючих маневрів досягати того, щоб інша людина, сама цього не усвідомлюючи, змінила свої цілі. Дослідники Р. Крісті та Ф. Гейс після вивчення конструкту у 1970 р. виокремлюють такі складові елементи «здорового» макіавеллізму: 1) переконаність суб'єкта в тому, що у спілкуванні з іншими людьми можна (навіть треба) маніпулювати; 2) навички маніпулятивних вмінь: здатність переконувати інших, розуміти їх наміри та причини діянь.

Знижена емоційна чутливість у певних ситуаціях, прагматичність, зневага до конвенціональних правил та норм, а також згадана вище схильність до маніпулювання (як ядро макіавеллізму) – це «холодний» синдром ознак макіавеллізму, який не розглядається як патологічне особистісне утворення [1]. Сприйняття «макіавеллістів» оточенням є неоднозначним та суперечливим. Їх не воліють бачити серед близьких друзів чи колег по роботі, їх схильні характеризувати як безпринципних й антиморальних людей. Водночас їм приписують лідерський потенціал і розглядають як хороших кандидатів для участі в дебатах чи дискусіях, вважають, що вони здатні дуже вміло підшукувати аргументи, підлаштовуватися під настрій аудиторії і, не зупиняючись перед деяким «підтасовуванням» фактів, досягають поставленої мети. За основу вивчення макіавеллізму у «Темній тріаді» використано опитувальник MACH-IV [9].

3) *Психопатія* – аномалія розвитку емоційно-вольової та мотиваційної сфери особистості, що характеризується тотальністю патологічних рис характеру, порівняною стабільністю їх прояву протягом життя й соціальною дезадаптованістю. У контексті «Темної тріади» вторинну форму психопатії розглядають як неклінічну. Субклінічна психопатія була виділена нещодавно, у 1980–1990 рр., як проміжна риса. Вона характеризується зниженою емоційністю, схильністю до егоїстичної поведінки, низькою тривожністю, схильністю до маніпуляцій, нестабільністю. Власне, ідея про «нормальну» психопатію є порівняно новою [1]. Шкала психопатії в методичці «Темної тріади» запозичена з клінічної диференціації «психопатів» від «непсихопатів» та валідизована на некриміногенній вибірці у 1996 р. дослідниками Т. Гарпер і Р. Гейр. Незважаючи на суперечки щодо структури психопатії

тії, можна говорити про деякі узагальнені властивості, що визнаються одноставно: 1) в структурі психопатії завжди виділяється низька тривожність і безстрашність; 2) наявні імпульсивність, безвідповідальність і нерозсудливість.

У структурі психопатії, безсумнівно, присутня емоційна холодність (як самостійний чинник або ж як складова частина чинника низької тривожності). Крім цього, у структуру психопатії часто вписують характеристики, пов'язані з деструктивним стилем міжособистісних відносин – схильністю до обману і маніпуляції. Неклінічна психопатія (в яскравому прояві) все ж може перешкоджати формуванню благополучної Я-концепції, встановленню нормальних міжособистісних відносин, професійної адаптації та може бути джерелом не надто високого рівня задоволеності життям.

Із метою вивчення психопатії як «нормальної» риси у «Темній тріаді» використовується опитувальник психопатії (PPI та PPI-Revised), призначений тільки для нормальних популяцій і дає змогу діагностувати 8 шкал: соціальний вплив, несхильність до реакцій стресу і безстрашність, низький рівень планування діяльності, імпульсивна нонконформність, макіавеллістичний егоцентризм і звинувачення оточення, безстрашність та емоційна холодність [9].

Усі риси, що є складовими елементами «Темної тріади», торкаються сфери взаємодії людини із соціумом, міжособистісних відносин та ставлення особи до власного Я. «Темна тріада» має внутрішню структуру, в якій дві властивості визначають варіативність третьої, або ж, навпаки, одна визначає варіативність інших. Досліджено, що взаємозалежність нарцисизму і макіавеллізму варіюється у межах від 0,1 до 0,6, нарцисизму і неклінічного прояву психопатії – від 0,21 до 0,6, неклінічного прояву психопатії та макіавеллізму – від 0,22 до 0,7 [1; 10]. Інакше кажучи, значущі зв'язки між складовими елементами «Темної тріади» виявляються майже завжди. Великий розкид у значеннях коефіцієнтів кореляції зумовлений відмінностями між діагностичними методами, які продовжують відпрацьовуватися, і віком досліджуваних (за межами студентського віку зв'язки між показниками «Темної тріади» є менш тісними). Про доцільність розглядати нарцисизм, макіавеллізм і психопатію як єдиний комплекс свідчать не тільки взаємозв'язки між цими рисами, а й їх співвідношення з іншими психологічними характеристиками. Наприклад, усі риси, що входять у «Темну тріаду», позитивно і на одному рівні значущості пов'язані з орієнтацією на соціальну домі-

нантність, виявляють негативні зв'язки з показниками емоційного інтелекту.

На основі майже десятирічних досліджень Д. Полхуса та К. Вільямса підтверджено, що три складових елементи конструкту «Темної тріади» не є еквівалентними у своїй взаємозалежності, а кореляційні зв'язки перебувають у межах від 0,25 до 0,5. Намагаючись виявити зв'язки з рисами «Великої п'ятірки», дослідники з'ясували, що нарцисизм та психопатія тісно пов'язані з екстравертованістю особистості та її відкритістю; макіавеллізм та психопатія негативно корелюють зі свідомою відповідальністю людини за свої вчинки; лише психопатія асоціювалась із низьким нейротизмом. Високі показники щодо макіавеллізму дали змогу зафіксувати їх зв'язок із більш реалістичним та «приземленим» ставленням до актуальної життєвої ситуації та власного Я людини загалом. Особи і високим проявом нарцисизму більш схильні до вияву самообману (чи, швидше, більш «прикрашеного» ставлення) в оцінці себе, інших індивідів та ситуації [10].

Цікавим моментом у дослідженні Д. Полхуса та К. Вільямса стало з'ясування позитивного зв'язку когнітивних здібностей (рівнем IQ) та нарцисизмом, натомість, значущих зв'язків психопатії, макіавеллізму та замірів вербального й невербального інтелекту не визначено. До констатації зазначених фактів існувало припущення щодо тенденції особистостей із високим рівнем прояву рис «Темної тріади» демонструвати перевагу у розвитку невербального інтелекту [10]. Перевагу невербального інтелекту (певною мірою його компенсаторне зростання) все ж можна пояснювати збереженням «здорової» чутливості особистості до фрустрацій, які можуть виникати у сфері міжособистісних стосунків та комунікацій (конфлікти ідеалів, використання «недоброзичливих» інтерперсональних стратегій). Ще одним поясненням може бути функціонування у структурі особистості гострого невротичного дефіциту.

Узагальнюючи результати дослідження Д. Полхуса та К. Вільямса, можна дійти висновку, що жодну з трьох досліджуваних рис особистості дезадаптивною назвати не можна. Насправді, як зазначають дослідники, прояви нарцисизму та макіавеллізму можуть викликати частіше переживання роздратування у стосунках з іншими особистостями, аніж страх, тим більше, що сучасне суспільство схильне культивувати нарцисичні цінності зі споживацькими вподобаннями. Через те, що індивід секуляризується в суспільстві, егоцентричні інтереси та емоційна зосере-

дженість на власному Я вже не стимулюють гострих негативних реакцій оточення, а пронизують усю життєдіяльність, впливаючи на процес самоздійснення [5]. Дані вказують, що поєднання таких характеристик у «здоровому» контексті може бути ледь не «благословенням» в особистому житті, інтерперсональних інтеракціях та в контексті організації власної діяльності. Проте важче знайти адаптивні кореляти субклінічної психопатії, що проявляються в міжособистісному спілкуванні. Позитивне бачення себе та низька тривожність можуть бути розглянутими як конструктивно функціонуючі елементи у системі інтрапсихічної активності Я.

Якщо ж говорити про роль «темних» рис в усвідомленій саморегуляції людини (іншими словами, самоконтролю), такі риси, як макіавеллізм та психопатія (за умови високого рівня прояву), характеризуються обмеженими можливостями до самоконтролю, що пов'язані з дефіцитом уваги, тенденцією до зниженої здатності передбачати можливі наслідки дій. Натомість, П. Джонасон та Дж. Тост у 2010 р. не змогли зафіксувати статистично значущих кореляційних зв'язків між дисфункціями свідомих саморегуляційних процесів та нарцисизмом [8]. Тобто можна припускати, що особливості функціонування несвідомої нарцисичної саморегуляції не здійснюють помітного впливу на усвідомлювану саморегуляцію, а їхня діяльність відбувається у паралельних площинах.

Якою є етіологія «Темної тріади»? Якою є роль біологічних чинників, а якою – чинників виховання? Якщо спочатку Д. Полхус та К. Вільямс не робили жодних припущень щодо можливої природи такого комплексного та взаємозалежного феномену, ґрунтовна емпірична база виявлених у 2011 р. відмінностей показників прояву рис у осіб від 11 до 17 років дала змогу дійти висновків: всі складові елементи тріади мають домінуючий генетичний чинник у своїй етіології. Лише макіавеллізм помітно детермінований чинниками середовища (виховання є важливим елементом). Цей висновок був ще раз інтерпретований у 2011 р. як підтвердження того, що макіавеллізм, порівняно з іншими рисами, може бути зміненим протягом життя індивіда розвитком і збагаченням його досвіду. Насправді, важко послідовно та вичерпно описати, як прояви рис змінюються протягом життя людини, оскільки постає проблема неможливості зафіксувати усіх змін середовища, які детермінують становлення та життєствердження конкретної особистості, такі описані припущення про «генетич-

ну» природу розвитку певних рис можуть мати право на існування.

Проаналізуємо особливості поведінки осіб зі схильністю до прояву тих чи інших рис тріади в різних життєвих ситуаціях, зокрема у професійній діяльності, освітньому процесі, статевій поведінці, інтерперсональних взаєминах та антисоціальних активностях.

Професійна діяльність. Часто може спадати на думку, що люди, прояв рис тріади в яких на високому рівні, можуть стимулювати «токсичність» у робочому середовищі. Проте у 2010 р. дослідник Р. Хоган зумів звернути увагу на адаптивні можливості таких людей, коли високий рівень прояву ознак у поєднанні з іншими чинниками (інтелект, фізична привабливість) часто допомагає особі досягати керівних посад і наче «забігати вперед» за свою робочу команду, навіть формувати конструктивне лідерство у групі. З'ясовано, що у разі більш яскравого прояву нарцисизму, аніж, наприклад, психопатія, особа схильна проявляти лиш м'які маніпулятивні впливи для досягнення поставлених цілей. Під час фіксації яскравих психопатичних рис методи маніпуляції набувають більшої жорсткості [7]. Тобто нарцисична саморегуляція, що нормально функціонує, може виступати джерелом більшої професійної рішучості без порушення конвенційних норм моралі.

Поведінка в освітньому процесі. Хоч передбачається, що метою освіти є передавання знань, її вторинна функція полягає в оцінці, виділенні й диференціації людей на основі їх потенціалу. Студенти, які найкраще обізнані в усіх функціях освіти, а до того ж, такі особи, які характеризуються схильністю до прояву певних рис із конструкту «Темна тріада», є більш запобігливими в таких питаннях та постійно стикаються зі спокусами «зрізати кути». Найбільш очевидним прикладом обману є плагіат. Виявлено зв'язки схильності до такої поведінки в осіб із високими показниками рис макіавеллізму та психопатії, що, натомість, не було властивим для нарцисизму. Д. Полхус пояснює це тим, що такий тип обману потребує чіткого планування та самоконтролю, якщо виконується «якісно» [7; 10].

Статева поведінка. П. Джонасон, аналізуючи еволюційний підхід у формуванні рис «Темної тріади», у 2009 р. дійшов висновку, що статеві відмінності прояву рис допомагають пояснити той факт, що чоловіки частіше, ніж жінки, використовують короткострокову й імпульсивну стратегію статевої поведінки. Згодом ці ж дані, проаналізовані регресійним аналізом, не змогли підтвердити попередній висновок: тіль-

ки особи, схильні до проявів психопатичних рис, показали яскравий імпульсивний стиль статевої поведінки. Цікавим моментом є з'ясування, що «макіавеллісти» показують надзвичайно гнучкий стиль статевої поведінки – відповідно до ситуації, цілей, досвіду, вони отримують вигоду від більш стратегічного й регульованого стилю («практичного стилю любові») [7].

«Здоровий» нарцисизм є джерелом формування довготривалих міжстатевих стосунків, теплих взаємовідносин. Це є проявом лібідо, що скероване на власне Я, а нормальне Я формує структуру, в якій лібідо й агресія є інтегрованими. Інтеграція «хороших» та «поганих» Я-репрезентацій (згідно з теорією об'єктних стосунків) у реалістичній концепції Я, що вбирає в себе, а не роз'єднує різноманітні часткові Я-репрезентації, потрібна для лібідальних інвестицій нормального Я. Ця вимога пояснює парадокс: інтеграція любові та ненависті – передумова здатності нормально любити та підтримувати міжстатеві зв'язки, що конструктивно функціонують. Відсутність протиріч у концепції Я властива тим психологічним станам, які все ж ближче до повноцінного здоров'я [2]. Це клінічний прояв інтегрованого Я і здатності формувати глибокі об'єктні відносини. Якщо такі відносини формуються і підтримуються, нарцисична саморегуляція ефективно виконує свою функцію.

Інтерперсональна поведінка. Хоча часто особи з яскравими проявами рис тріади сприймаються іншими як соціально аверсивні, самозакохані, самовпевнені лідери з високим ментальним і емоційним інтелектом. Не викликає здивування, що такі індивіди, як правило, використовують гумор як міжособистісну стратегію. Більш пильний погляд показує, що «макіавеллісти» і «психопати» воліють використовувати гострі (навіть агресивні стилі гумору), в той час як нарциси обирають більш афіліативний ракурс [7; 10].

«Здоровий» нарцисизм підтримує прагнення бути у товаристві інших людей, відчувати потребу людини в створенні теплих, емоційно значимих стосунків з іншими особами. Важливою є думка оточення, приналежність людини до групи. Нарцисична саморегуляція, що ефективно функціонує, не стоїть на перешкоді зближенню з людьми, дружбі, любові та спілкуванню загалом.

Антисоціальна поведінка. Не потребує детального обґрунтування, що особи з гострим проявом психопатичних рис є більш схильними до протистояння нормам законодавства й моралі, імпульсивно виконувати девіантні фантазії, або фантазії помсти [4], у той

час як останні агресивно реагують на фізичну загрозу, особи із більш нарцисично орієнтованим профілем схильні страждати від потенційних загроз для Его. Фрагментація Его свідчить про порушення несвідомих регулятивних процесів у трикомпонентній структурі психіки, порушення функціональної взаємодії реальної та ідеальної особистості, що знаходиться в осередді трьох можливих ефектів: негативних чи позитивних афективних впливів; критики чи похвали реальних об'єктів; критики чи похвали системи Его-ідеал / Супер-Его. Нарцисична саморегуляція, що ефективно функціонує, має корегувати цілісність Его, його конгруентність, задовольняти потреби у позитивній самооцінці Я, усвідомленні себе цільною особистістю [3]. «Макіавеллісти» більш обережні у зумисній поведінці, не «страждають» високою імпульсивністю, схильні ефективніше інтелектуально опрацювати можливі дії, передбачувати результати [7].

Висновки з проведеного дослідження. Десять років тому Д. Полхус та К. Вільямс звернули увагу на тріо особистісних рис, які характеризувалися як «темні» сторони Я. Виявлено, що цілі Его-ідентичності впливають на поведінку осіб, схильних до нарцисизму, в той час як цілі інструментального типу визначають активність осіб із рисами макіавеллізму та психопатії. Наведений висновок цілком узгоджується з аргументами, що риси «Темної тріади», насамперед, нарцисизм, мають два полюси й поєднують у собі як аверсивні, так і адаптаційні моменти. Найбільш адаптаційним з'єднувальним елементом, який сприяє саморегуляційні впливи на підтримання афективної рівноваги щодо почуттів внутрішньої стабільності, самоцінності, впевненості в собі і гарного самопочуття, тобто почуття власного Я, є нарцисизм. Процес досягнення цілей, вибір життєвих смислових доміант, самореалізація, задоволеність життям знаходяться під впливом «Темної тріади» загалом, та прояви впливу тріади можна спостерігати й у звичній для нас повсякденності, у щоденних виборах: у трудовій й освітній діяльності, міжстатевій поведінці, різного роду суспільних інтераціях. Тому «темні риси» викликають у сучасних науковців у галузі психології вагомий інтерес. Перспективою подальшого дослідження є емпіричне вивчення «Темного тандему», з акцентом на «здоровий» нарцисизм у його структурі; визначення усіх його комплексних зв'язків та кореляцій із особливостями функціонування системи Я, самоздійсненням, ціннісними орієнтаціями, наповненістю існування сенсом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дериш Ф.В. Симптомокомплекс «Темная триада» во взаимосвязи с базовыми свойствами личности / Ф.В. Дериш // Общая психология. Психология личности. – 2015. – С. 18–27.
2. Кернберг О.Ф. Тяжелые личностные расстройства: Стратегии психотерапии. / О.Ф. Кернберг. – М. : Независимая фирма «Класс», 2000. – 460 с.
3. Клепикова Н.М. Динамика оптимального нарциссизма и нарциссических состояний личности / Н.М. Клепикова, О.А. Шамшикова // Сибирский педагогический журнал. Психологические исследования. 2013. – № 3. – С. 195–200.
4. Новицька І.В. Вплив «Темної тріади» особистісних властивостей на формування упередженості у суб'єкта спілкування / І.В. Новицька // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Психологічні науки. – 2014. – С. 69–72.
5. Соколова Е. Т. Нарциссизм как клинический и социокультурный феномен / Е.Т. Соколова // Вопросы психологии. – 2009. – С.67–80.
6. Шварц-Салант Н. Нарциссизм и трансформация личности: Психология нарциссических расстройств личности / Н. Шварц-Салант. – М. : Независимая фирма «Класс», 2007. – С. 54–60.
7. Furnham A. The Dark Triad of Personality: A 10 Year Review / A. Furnham, S. Richards, D. Paulhus // Social and Personality Psychology Compass 7/3. – 2013. – P. 199–216.
8. Jonason K. I just cannot control myself: The Dark Triad and self-control / K. Jonason, J. Tost // Personality and Individual Differences. – 2010. – Vol. 49. – P. 611–615.
9. Jones D. Introducing the Short Dark Triad (SD3): A Brief Measure of Dark Personality Traits / D. Jones, D. Paulhus // Assessment. – 2014. – P. 28–41.
10. Paulhus D. The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy / D. Paulhus, K. Williams // Journal of Research in Personality. – 2002. – Vol. 36. – P. 556–563.

УДК 159.923.2:17.036.2

ПСИХОЛОГІЧНА ПРИРОДА СЕЛФІ

Кононенко А.О., д. психол. н., доцент,
професор кафедри іноземних мов природничих факультетів
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Кононенко О.І., д. психол. н., доцент,
доцент кафедри диференціальної і спеціальної психології
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

У статті розглянута важлива проблема сучасної психології інтернет-комунікації – питання психологічної природи селфі. Аналізуються сучасні підходи до розуміння психологічної природи селфі. Представлено результати анкетування щодо ставлення молоді до селфі.

Ключові слова: інтернет, комунікація, особистість, селфі, нарцисизм.

В статье рассмотрена важная проблема современной психологии интернет-коммуникации – вопрос о психологической природе селфи. Анализируются современные подходы к пониманию психологической природы селфи. Представлены результаты анкетирования по отношению молодежи к селфи.

Ключевые слова: интернет, коммуникация, личность, селфи, нарциссизм.

Kononenko A.O., Kononenko O.I. PSYCHOLOGICAL NATURE OF “SELFIE”

The article deals with the important problem of modern psychology of Internet communication – the question of the psychological nature of the “selfie”. The modern approaches to the understanding of the psychological nature of the “selfie” are analyzed. The results of the questionnaire on the attitude of young people to the “selfie” are presented.

Key words: internet, communication, personality, “selfie”, narcissism.

Постановка проблеми. Завдяки зростанню технічного прогресу, який дав змогу повсюдно використовувати телефони з гарними фотокамерами і з можливістю швидкого виходу в інтернет, сучасним явищем суспільства стало «селфі». Нині дедалі більше популяризується явище «селфі», нерозривно пов'язане з розвитком високих

технологій в області інтернет-простору і вдосконаленням камер для зйомки головним чином у складі гаджетів. У 2013 р. слово “selfie” було визнано найпопулярнішим і включено до Оксфордського словника англійської мови. «Селфі» – це зроблений суб'єктом фотознімок самого себе, спільно з певною особою (або твариною) або гру-